

Ochrona płazów w Nadleśnictwie Turek

Danuta Lewandowska

Przedwiośnie jest okresem „budzenia” się płazów. W cieplejsze dni i noce wychodzą z miejsc zimowania i podążają do wody. Problem zaczyna się, gdy na trasie marszu pojawia się ruchliwa droga. Płazy wchodzą na asfalt i masowo giną pod kołami samochodów. Również w Nadleśnictwie Turek jest takie miejsce, ponieważ szosa biegnie między stawami. W skrajnych przypadkach ilość zabitych przez samochody płazów była tak duża, że zdarzały się poślizgi pojazdów. Wiosną 2009 roku leśnicy postanowili zmienić tę sytuację. Zostały ustawione płotki, wkopane wiadra i rozpoczęto przenoszenie płazów. Akcja, którą nazwano „Bezpieczna rana” była prowadzona przez cztery kolejne lata, aż do wybudowania stałego przejścia dla płazów. Łącznie przeniesiono ponad 28 tys. sztuk tych zwierząt. Ochrona płazów w Nadleśnictwie Turek to również tworzenie dogodnych miejsc ich rozrodu i przebywania, a także działalność edukacyjna mająca na celu zmniejszenie niechęci do płazów, pokazania ich urody oraz roli w środowisku, a także zachęcenia ludzi do ochrony płazów na co dzień.

Trzy stawy położone są wśród lasów w Wielkopolsce, powiecie tureckim, gminie Tuliszków, przy szosie biegnącej z Grzymiszewa do Chylina. Przepływa przez nie niewielki ciek będącym dopływem rzeki Topiec. Woda piętrzona jest w stawach kolejno. Trzeci, położony najdalej od wpływu rzeczki jest zapełniany wodą jedynie w okresach bardzo wilgotnych, z reguły wiosną i jesienią. Latem powoli wysycha.

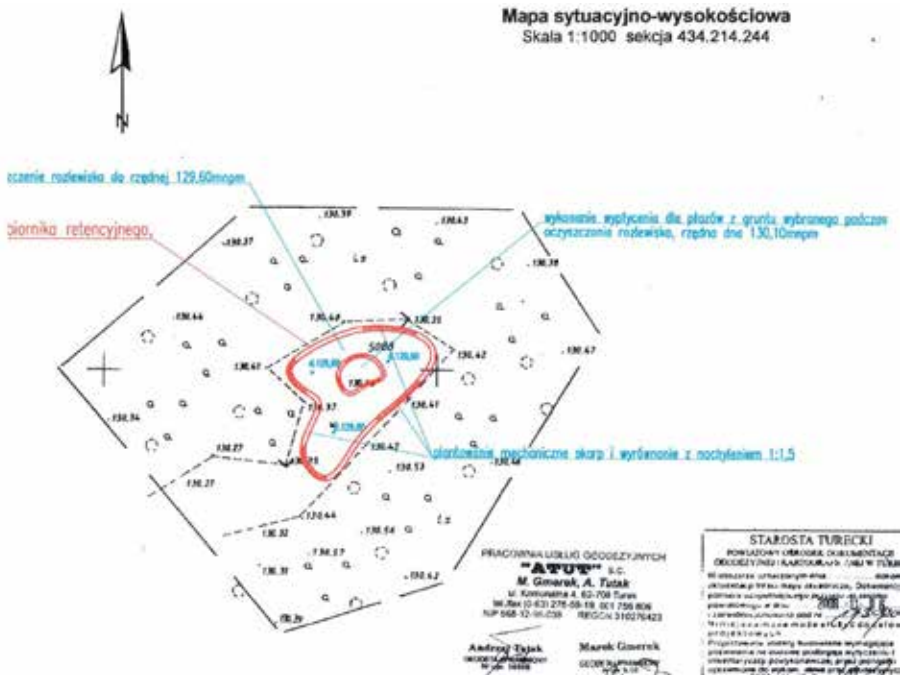
Stawy zostały wybudowane prawdopodobnie w początku XX wieku. W latach 50. zostały osuszone, a teren użytkowany był jako łąki. W latach 90. XX wieku łąki stały się bardzo podmokłe i przestały być użytkowane. Pierwsze próby ponownego piętrzenia wody w stawach były prowadzone przez nadleśnictwo już w 2002 roku. Wykonano wtedy drewniane zastawki w przerwanym groblach. Powodowały one okresowe piętrzenie wody w stawach. W roku 2011 w ramach realizowanego programu „Małej retencji nizinnej” zostały odbudowane groble i wykonane zastawki ze stałym poziomem piętrzenia oraz odbudowano staw środkowy – został częściowo pogłębiony, na środku usypano niewielką wyspę. Zdemontowana została zastawka piętrząca wodę w pierwszym stawie, a zbudowana w przepuście pod szosą.

Wiosną 2009 r. wzdłuż szosy wkopano paski grubej folii podparte słupkami. Co 3,0-3,5 m zostały wkopane wiadra. Pierwsze płazy zostały odłowione 28 marca 2009 r. i wybierano je do 12 kwietnia. W kolejnych latach: od 25 marca do 9 kwietnia – w 2010 r., od 15 marca do 9 kwietnia – w 2011 r., od 25 marca do 5 kwietnia – w 2012 roku.

Ratowanie płazów połączono z rozpoznawaniem gatunków i liczeniem. Rezultat był nieoczekiwany, ilość płazów okazała się bardzo duża. Łącznie przeniesiono ponad 28 tys. osobników 8 gatunków. Były to: żaba trawna, żaba moczarowa, żaba zielona, ropucha szara, grzebiuszka ziemna, traszka zwyczajna, traszka grzebieniasta, rzekotka drzewna.

Tab. 1. Wyniki przenoszenia płazów 2009-2012
Table 1. Results of moving amphibians 2009-2012

Rok obserwacji/gatunek	2009	2010	2011	2012	razem
Żaba trawna	550	1900	9897	45	12392
Żaba moczarowa	2900	5900	2468	21	11289
Ropucha szara	695	1360	669	27	2751
Grzebiuszka	1	30	47	1	79
Traszka zwyczajna	45	300	639	24	1008
Traszka grzebieniasta	15	100	136	7	258
Inne żaby	5	150	751	0	906
razem	4211	9740	14607	125	28683

Ryc. 1. Przykładowy projekt renowacji zbiornika wodnego
Fig. 1. An example of a renovation project of the water body

Przenoszenie żab wymaga znacznego wysiłku, dyscypliny i udziału wielu osób. Płazy złapane w wiaderka nie mogą z nich wyjść, co przy dużej ich ilości może doprowadzić do ich uduszenia się. Szczególnie wrażliwe na „ścisk” są traszki.

Fot. 1. Żaba moczarowa
Photo 1. Moor frog Rana arvalis

Fot. 2. Wyłapane i przeniesione przez szosę płazy
Photo 2. Amphibians – caught and moved across the road

Wiosenna akcja ratowania płazów została nazwana „Bezpieczna rana”. Brało w niej udział ok. 20 osób. Akcją kierował koordynator, który ustalał termin założenia zapór, dyżury poszczególnych osób, zbierał wyniki liczenia i sprawdzał prawidłowość całej akcji. Początek działań wyznaczała pogoda i temperatura. Najwcześniej płazy „wyszły” w 2010 r. – już 15 marca, najpóźniej w 2009 r. – 28 marca. Płatki były utrzymywane przez okres około 3-4 tygodni, aż do zaniku połowów w wiadrach i ustaleniu się cieplej pogody. Osoby przenoszące płazy kontrolowały wiadra z częstotliwością zależną od temperatury: od 1 do 4, a nawet 5 razy na dobę. Przy sprzyjających warunkach – np. ciepła noc, pierwszą kontrolę koniecznie należy wykonać bardzo wcześnie rano, a następne co kilka godzin. W dobrych warunkach wiadra szybko napełniają się płazami. Nocne przymrozki praktycznie hamują migrację płazów.

Obserwacje prowadzone przez nadleśnictwo pokazały, że pierwsze migrują duże dojrzałe płciowo płazy, często w pozycji amplexus. W połowie okresu obserwowaliśmy masowe wędrówki mniejszych osobników żab trawnych i moczarowych. Największa ilość płazów została wyłapana do wiader w dniu 5 kwietnia 2011 r. – 5307 osobników, z czego 90% stanowiły żaby trawne.

W 2012 r. zima była bezśnieżna, po ciepłym listopadzie i grudniu nastąpił bardzo mroźny styczeń i luty, a temperatura spadła poniżej -20°C i utrzymywała się przez wiele dni. Wiosną po roztopach, w wielu miejscach na terenie nadleśnictwa – głównie przy zastawkach na rowach, widoczne były setki martwych żab trawnych. Na stawach, gdzie przenosiliśmy płazy, gody żaby trawnej były o dużo mniejszej intensywności. Żaby moczarowe nie poniosły aż tak dużych strat, gdyż gody odbywały się o podobnej intensywności jak w latach poprzednich. Gody ropuch szarych praktycznie nie były widoczne.

Fot. 3. Marzec 2012 roku – martwe żaby trawne
Photo 3. March 2012 – Dead Common frogs *Rana temporaria*

Akcja „Bezpieczna rana” była prezentowana na stronie internetowej nadleśnictwa, gdzie oprócz opisu codziennie podawano dane o ilości przeniesionych płazów. Akcją zainteresowały się media, szkoły, a także osoby dorosłe. Odbywały się wycieczki, aby obejrzeć gody płazów – szczególnie żab moczarowych. Wszyscy byli zachwyceni tym wiosennym „misterium”. Wiedza o biologii tych zwierząt niestety okazała się bardzo powierzchowna. Większość osób nigdy nie widziała niebieskich żab ani o czymś takim nie słyszała. Ponieważ coroczne przenoszenie płazów jest dość uciążliwe, jesienią 2012 r. zostały wybudowane stałe plotki oraz wykonane „suche” przejście pod mostem.

Ogrodzenie o długości 350 m wykonane zostało z siatki poliestrowej 80 cm o średnicy oczek 5 mm. Siatkę zakopano w ziemi na głębokość 15 cm. Użyto słupków betonowych 40x40 mm o wysokości nad gruntem 60 cm, stopa zabetonowana, rozstaw słupków 2-2,3 m. Siatkę zamocowano na słupkach, przewleczono drutem powlekanym.

Wiosną 2013 r. dokonano lustracji działania płotków. Widoczne były płazy poruszające się wzdłuż płotków oraz przechodzące i przepływające pod mostem. Część płazów, prawdopodobnie zimująca w przydrożnym rowie oraz przemieszczająca się z lasu, ale wzdłuż drogi, znalazła się pomiędzy płotkiem a stawem i nie mogła dostać się do wody. Te płazy zostały wyłapane i położone na drugą stronę ogrodzenia. W 2013 r. bardzo aktywnie wędrowały żaby zielone – to je głównie znajdowano „w pułapce”.

W 2013 r. stawy zostały udostępnione dla miłośników i obserwatorów przyrody. Wyznaczona została ścieżka przyrodnicza „Moczary”, gdzie można obserwować płazy oraz całą przyrodę tego wyjątkowego miejsca: spotkać sarny brodzące w wodzie, zobaczyć bobry, żurawie, czaple, kaczki, łyski, a nawet żerującego bociana czarnego lub krążącego nad stawem bielika.

Fot. 4. Stałe przejście dla płazów
Photo 4. Permanent path for amphibians

Fot. 5. Suche przejście dla płazów pod mostem
Photo 5. Dry path under the bridge for amphibians

Fot. 6. Na ścieżce przyrodniczej „Moczary”
Photo 6. On the natural path called “Marsh”

Nadleśnictwo prowadzi również inne działania chroniące miejsca rozrodu i przebywania płazów.

Jednym z najważniejszych jest zrealizowany w 2011 r. projekt małej retencji wodnej. Odbudowano 20 zbiorników wodnych o łącznej powierzchni 3,69 ha, wykonano 31 drewnianych zastawek o stałym piętrzeniu oraz zmodernizowano 18 rowów. Modernizacja polegała na wykonaniu w dnie rowów kamiennych przegród o piętrzeniu do 30 cm.

Wszystkie projekty zbiorników wodnych wykonano z uwzględnieniem potrzeb płazów. Linia brzegowa jest urozmaicona, projektowano półwyspy, zatoczki, wyspy. Głębokość zbiorników jest zróżnicowana – od miejsc bardzo płytkich do głębokich. Płazy bardzo szybko zasiedliły nowe zbiorniki. Intensywnie (sądząc po ilości tropów) korzystają też inne zwierzęta żyjące w lesie.

Inne działania dla płazów w nadleśnictwie to schronienia dla płazów. Na powierzchniach zrębowych układane są stosy gałęzi, pozostawiane kępy starodrzewia, zwykle też obłożone stosami chrustu i gałęzi. Mokra fragmenty lasów zostały wyłączone z użytkowania.

Akcja „Bezpieczna rana” to także edukacyjna działalność nadleśnictwa. Wykonano wystawę fotografii płazów, która była prezentowana w Muzeum w Turku, sali edukacyjnej nadleśnictwa oraz w Ośrodku Kultury Leśnej w Gołuchowie. Wszędzie cieszyła się uznaniem i wzbudzała duże zainteresowanie. W 2013 r. wydano również kalendarz ze zdjęciami płazów. Wszystkie opisane działania Nadleśnictwa Turek mają na celu zmniejszenie niechęci do płazów, pokazanie ich piękna oraz roli w środowisku oraz zachęcenie społeczeństwa do ochrony płazów na co dzień – do czegoś naturalnego i oczywistego.

Fot. 7. Odbudowany zbiornik wodny przystosowany dla płazów
Photo 7. Rebuilt water tank adapted for amphibians

Literatura

- Lewandowski W., Lewandowski D. 2009. Wyniki liczenia płazów. Materiały Nadleśnictwa Turek.
Lewandowski W., Lewandowski D. 2010. Wyniki liczenia płazów. Materiały Nadleśnictwa Turek.
Lewandowski W., Lewandowski D. 2011. Wyniki liczenia płazów. Materiały Nadleśnictwa Turek.
Lewandowski W., Lewandowski D. 2012. Wyniki liczenia płazów. Materiały Nadleśnictwa Turek.
Klimaszewski K. 2013. Płazy i gady. Multico.
Gwiazdowicz J. 2007. Ochrona przyrody w lasach I. Ochrona zwierząt. Wydawnictwo PTL Poznań.

Summary. Protection of amphibians in Turek Forest District. The Spring is a time of “awakening” to amphibians. On warmer days and nights they come out of hibernation and head for the water. When on the march route there will a busy road, the tragedy begins. Reptiles get on the asphalt and mass die under the wheels of cars. The Forestry Commission Turek is such a place – a road runs between the ponds. Number amphibians killed by cars was so large that there were vehicle-sliding on the road. In spring 2009 foresters decided to change this situation. Set hurdles, was buried buckets and started moving amphibians. The action, which was called “Safe *rana*” was conducted for four consecutive years until the construction of a permanent road pass for amphibians. In total, there were more than 28 thousand transferred pieces of these animals. Pro-

tection of amphibians at the Forestry Commission Turek means also creating favorable breeding places and their habitat, as well as educational activities aimed at reducing aversion to amphibians, to show their beauty and their role in the environment, and to encourage people to protect amphibians every day, as something natural and obvious.

Key words: amphibian, amphibian conservation, common frog (*Rana temporaria*), moor frog (*Rana arvalis*), common toad (*Bufo bufo*), spadefoot (*Pelobates fuscus*), great crested newt (*Triturus cristatus*), smooth newt (*Triturus vulgaris*)

Danuta Lewandowska

Nadleśnictwo Turek

danuta.lewandowska@poznan.lasy.gov.pl